

Володимир В. Косюга¹, Тетяна Ш. Дашевська²

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ДІАГНОСТИКИ СТАНУ ІННОВАЦІЙНОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ НА ЗАСАДАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглядається актуальна проблематика діагностики стану інноваційної підприємницької активності. В умовах цифрової економіки за базу для розробки методичного підходу пропонується взяти показник підприємницької активності, що визначений за методикою OECD, а також дані щодо використання інноваційних цифрових технологій суб'єктами підприємництва. На основі зазначених даних виокремлено найбільш впливові показники формування підприємницької активності в сучасних умовах. Розроблено методичний підхід до формування та реалізації діагностики стану інноваційної підприємницької активності на засадах цифрової економіки, який на відміну від існуючих враховує рівень взаємозв'язку між складовими підприємництва та інноваційних цифрових технологій.

Ключові слова: підприємницька активність, інноваційна активність, цифрові технології, методичний підхід до оцінювання, фактори впливу на підприємницьку діяльність.

Рис. 2. Літ. 11.

DOI: 10.32752/1993-6788-2020-1-229-47-54

Владимир В. Косюга, Татьяна Ш. Дашевская

МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ДИАГНОСТИКЕ СОСТОЯНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ АКТИВНОСТИ НА ПРИНЦИПАХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье рассматривается актуальная проблематика диагностики состояния инновационной предпринимательской активности. В условиях цифровой экономики за основу для разработки методического подхода предлагается принять показатель предпринимательской активности, определенной по методике OECD, а также данные по использованию инновационных цифровых технологий субъектами предпринимательства. На основе указанных данных выделены наиболее влиятельные показатели на формирование предпринимательской активности в современных условиях. Разработан методический подход к формированию и реализации диагностики состояния инновационной предпринимательской активности на основе цифровой экономики, который в отличие от существующих учитывает уровень взаимосвязи между составляющими предпринимательства, инноваций и цифровых технологий.

Ключевые слова: предпринимательская активность, инновационная активность, цифровые технологии, методический подход к диагностике, факторы влияния на предпринимательскую деятельность.

Volodimir V. Kosyuga, Tatiana SH. Dashevskaya

METHODICAL APPROACH TO DIAGNOSIS OF THE STATE OF INNOVATIVE ENTREPRENEURIAL ACTIVITY ON THE BASIS OF DIGITAL ECONOMY

The article considers topical issues of diagnostics of the state of innovative entrepreneurial activity. In the digital economy, the basis for the development of a methodological approach is pro-

¹ University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine.

² University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine

posed to take the indicator of entrepreneurial activity, determined by the OECD methodology, as well as data on the use of innovative digital technologies by business entities. On the basis of the specified data the most influential indicators on formation of business activity in modern conditions are allocated. A methodical approach to the formation and implementation of diagnostics of the state of innovative entrepreneurial activity on the basis of the digital economy, which, in contrast to the existing ones, takes into account the level of interrelation between the components of entrepreneurship, innovation and digital technologies.

Keywords: *entrepreneurial activity, innovative activity, digital technologies, methodical approach to diagnostics, factors influencing entrepreneurial activity.*

Peer-reviewed, approved and placed: 11.07.2020.

Постановка проблеми. Підприємницька активність є невід’ємною характеристикою функціонування та розвитку країн світу. Від рівня та спрямування підприємницької діяльності залежить відношення країни до ресурсної, ефективної або інноваційної економік [2, 7]. Підприємницька активність є втіленням розумових, матеріальних, фінансових, організаційних можливостей підприємця [3]. Результатом такого втілення є рівень плідності праці, досягнутий виробництвом товарів і / або наданням послуг, що знаходить відображення в обсязі прибутку, отриманого в результаті реалізації продукції та отриманого соціального результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світі питаннями оцінки підприємницької активності займається організація – Глобальний Моніторинг Підприємництва (GEM, Global Entrepreneurship Monitor), зокрема вчені N. Bosma, S. Hill, A. Ionescu-Somers, D. Kelley, J. Levie, A. Tarnawa [7] та інші.

Значну кількість досліджень присвячено вивченню впливу підприємництва на темпи економічного зростання країн [5, 4, 8]. У розвинених країнах світу підприємницька діяльність розглядається як основна рушійна сила економічного розвитку країни [10]. В деяких роботах досліджується вплив, який чинить рівень економічного розвитку на підприємницьку активність населення [6]. Е. Орлова та Н. Ахмадбекова [3] обґрунтовують ознаки активності суб’єктів підприємницької діяльності, напрями оцінки активності і пасивності підприємницької діяльності, а також формують систему показників, що дозволяє оцінити підприємницьку активність в системі показників підприємницької діяльності. З точки зору цифровізації суспільства економічний розвиток може впливати на самостійну підприємницьку діяльність через зміни в структурі сектора, в масштабі виробництва і в професійному виборі [11].

Однак питання оцінювання залежності підприємницької активності від рівня інноваційних змін в умовах цифрової економіки розглянуто не в повній мірі.

Мета дослідження. Метою дослідження є формування методичного підходу до оцінювання підприємницької активності з урахуванням рівня використання інноваційних цифрових технологій суб’єктами підприємництва.

Основні результати дослідження. Підприємницька діяльність характеризується кількісними та якісними складовими, провівши дослідження найбільш розповсюджених методичних підходів до оцінки підприємницької активності [1, 7, 9], в цій статті буде застосовано дані методики OECD. Це пов’язано з можливістю їх адаптації до наявних

статистичних даних в Україні. Набір показників, що входять до системи OECD, містить наступні складові:

- 1) створення нових суб'єктів підприємництва;
- 2) банкрутство;
- 3) самозайнятість;
- 4) перспективи створення робочих місць;
- 5) суб'єкти підприємництва за розміром;
- 6) зайнятість за розміром суб'єктів підприємництва;
- 7) додана вартість за розміром суб'єктів підприємництва;
- 8) оборот за розміром суб'єктів підприємництва;
- 9) компенсація працівників за розміром суб'єктів підприємництва;
- 10) продуктивність праці за розмірами суб'єктів підприємництва;
- 11) заснування нових суб'єктів підприємництва;
- 12) рівень закриття суб'єктів підприємництва;
- 13) виживання підприємств;
- 14) створення робочих місць та знищення внаслідок заснування та закриття суб'єктів підприємництва;
- 15) швидкість зростання суб'єктів підприємництва;
- 16) концентрація торгівлі;
- 17) експорт та імпорт за розміром суб'єктів підприємництва;
- 18) близькість ринку;
- 19) експорт та імпорт відносно власності суб'єктів підприємництва;
- 20) самозайнятість за гендерною ознакою;
- 21) самозайнятість серед молоді;
- 22) заробіток від самозайнятості;
- 23) підприємницька позиція;
- 24) вкладення венчурного капіталу.

В сучасних умовах рівень підприємницької активності пов'язаний із інноваційною складовою ведення бізнесу (рис. 1.)

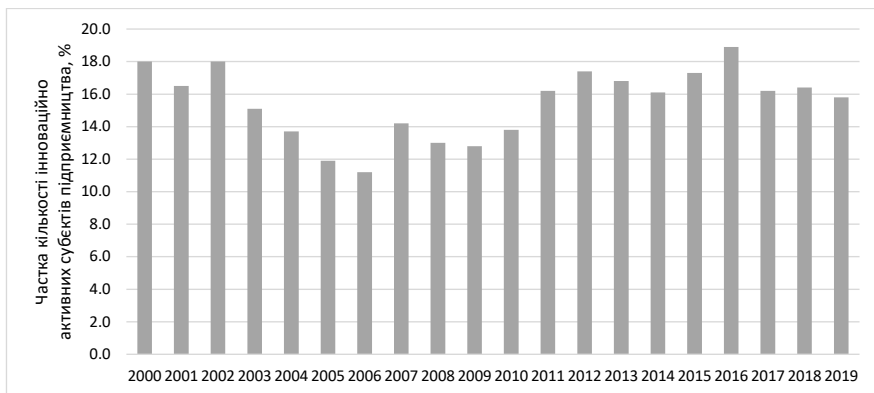

Рис. 1. Частка кількості інноваційно активних вітчизняних суб'єктів підприємництва у загальній кількості промислових підприємств, % побудовано на основі даних [1]

Згідно рис. 1. за останнє десятиріччя рівень кількості інноваційно активних суб'єктів підприємництва знаходиться в середньому на рівні 16,5 % та коливається в межах 5 %, тобто 13,8 – 18,9 %. Витрати на інновації в Україні за період 2000-2019 рік наведені на рис. 2.

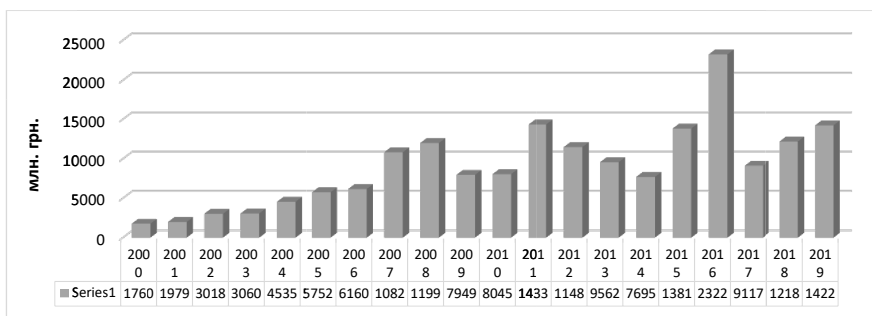

Рис. 2. Витрати на інновації в Україні, побудовано на основі даних [1]

Згідно даних рис. 2. найвищі витрати на інноваційні дослідження суб'єктів підприємництва в Україні спостерігаються у 2016 році – 23,2 млрд. грн. У період 2018-2019 року витрати зростають, що зокрема, пов'язано зі значним розвитком цифрових технологій в країні. Розробка доступних цифрових інструментів та платформ дала нові можливості для суб'єктів підприємництва.

В Звіті Організації Економічного Співробітництва та Розвитку (Organization for Economic Cooperation and Development – OECD) наведені дані опитування майбутнього середнього та малого бізнесу з цифровою присутністю, які показують, що навіть мікропідприємці (тобто самозайняті без працівників) можуть брати участь в експорті як основної діяльності для їх бізнесу, заробляючи на цифрових інструментах, незважаючи на їх невеликий масштаб. Дві з трьох фірм-експортерів відповіли, що більше половини їх міжнародних продажів залежать від Інтернет-інструментів, і майже половина (45 %) повідомили, що більше 75% їх міжнародних продажів залежать від Інтернет-інструментів[9].

Рівень застосування цифрових технологій в Україні за видами економічної діяльності та з розподілом за середньою кількістю працівників має наступні характеристики[1]:

- кількість суб'єктів підприємництва, які використовували комп'ютери, та середня кількість працівників, які використовували комп'ютери;
- кількість суб'єктів підприємництва, які мали доступ до мережі Інтернет, та середня кількість працівників, які використовували комп'ютер із доступом до мережі Інтернет,
- використання комп'ютерів та комп'ютерних мереж;
- кількість суб'єктів підприємництва, які мали фахівців у сфері інформаційно-комунікаційних технологій;
- використання суб'єктами підприємництва зовнішнього зв'язку з мережею Інтернет;

- використання суб'єктами підприємництва фіксованого широкосмугового доступу до мережі Інтернет;
- напрями використання мережі Інтернет на підприємствах;
- кількість суб'єктів підприємництва, що мали вебсайт;
- використання соціальних медіа суб'єктами підприємництва;
- цілі використання соціальних медіа суб'єктами підприємництва;
- використання суб'єктами підприємництва послуг хмарних;
- кількість суб'єктів підприємництва, які купували послуги хмарних обчислень;
- аналіз «великих даних»;
- використання 3D-друку;
- використання суб'єктами підприємництва інформаційно-комунікаційних технологій для надання рахунків-фактур;
- використання суб'єктами підприємництва інформаційно-комунікаційних технологій для отримання рахунків-фактур;
- електронна торгівля через мережу Інтернет.

З метою діагностики інноваційної підприємницької активності в сучасних умовах в дослідженні пропонується методичний підхід до оцінювання підприємницької активності на засадах цифрової економіки (рис.3)

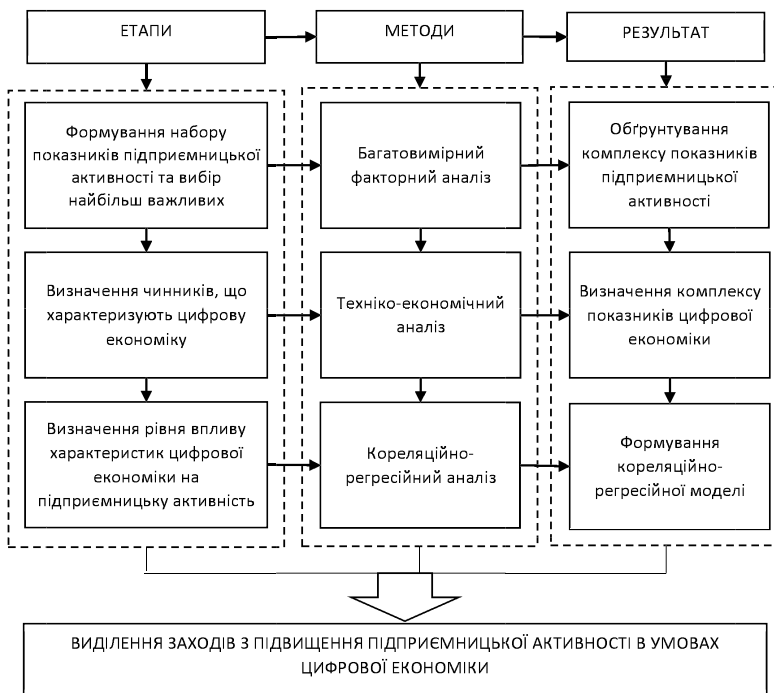

Рис. 3. Методичний підхід до оцінювання підприємницької активності в умовах цифрової економіки, авторська розробка

Методичний підхід до оцінювання підприємницької активності на засадах цифрової економіки, який на відміну від існуючих враховує рівень взаємозв'язку між складовими підприємництва та інноваційних цифрових технологій.

При застосуванні запропонованого методичного підходу будуть використані наступні статистичні методи:

- багатовимірний факторний аналіз — це метод, що дозволяє перевіряти часткові гіпотези про факторну структуру для безлічі змінних в одній або декількох вибірках. Головним цілями факторного аналізу є: скорочення числа змінних (редукція даних) та визначення структури взаємозв'язків між змінними, тобто класифікація змінних. Тому факторний аналіз використовується як метод скорочення даних або як метод класифікації. В запропонованому авторському методичному підході до оцінювання підприємницької активності в умовах цифрової економіки, метод багатовимірного факторного аналізу буде використовуватися з метою скорочення кількості показників;

- техніко-економічний аналіз передбачає комплексне вивчення господарської діяльності суб'єктів підприємництва з метою об'єктивної оцінки її результатів, а також подальшого розвитку та вдосконалення. Предметом дослідження в запропонованому авторському методичному підході до оцінювання підприємницької активності в умовах цифрової економіки є інноваційні технології цифрової економіки, що використовують суб'єкти підприємництва, їх соціально-економічна значимість, кінцеві результати діяльності, що формуються під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів;

- кореляційно-регресійний аналіз містить дві складові частини — кореляційний аналіз та регресійний аналіз. Кореляційний аналіз — це кількісний метод визначення тісноти і напрямку взаємозв'язку між вибірковими змінними величинами. Регресійний аналіз — це кількісний метод визначення виду математичної функції в причинно-наслідковій залежності між змінними величинами. Для оцінки сили зв'язку в теорії кореляції застосовується шкала англійського вченого Чеддока: слабкий зв'язок — від 0,1 до 0,3; помірний зв'язок — від 0,3 до 0,5; помітний зв'язок — від 0,5 до 0,7; високий рівень зв'язку — від 0,7 до 0,9; вельми високий (сильний) зв'язок — від 0,9 до 1,0. В запропонованому авторському методичному підході буде використаний для визначення тісноти взаємозв'язку між показниками підприємницької активності та характеристиками цифрової економіки, а також формування кореляційно-регресійної моделі прогнозу показників підприємницької активності.

Застосування в практичній діяльності запропонованого методичного підходу до оцінювання підприємницької активності в умовах цифрової економіки дозволить:

1. Виділити комплекс найвпливовіших показників підприємницької активності в певних ситуаційних умовах;
2. Визначити характеристики інноваційності цифрової економіки, що характеризують ситуацію в відповідній країні;

3. Прогнозувати зміну рівня підприємницької активності на основі кореляційно-регресійної моделі;

4. Виділити заходи з підвищення підприємницької активності в умовах цифрової економіки для покращення рівня інноваційного розвитку країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запропоновано методичний підхід до оцінювання підприємницької активності в умовах цифрової економіки. Методичний підхід до оцінювання підприємницької активності на засадах цифрової економіки на відміну від існуючих враховує рівень взаємозв'язку між складовими підприємництва та інноваційних цифрових технологій. Застосування в практичній діяльності запропонованого методичного підходу до оцінювання підприємницької активності в умовах цифрової економіки дозволить виділити комплекс найвпливовіших показників підприємницької активності та визначити характеристики інноваційності цифрової економіки, а також прогнозувати зміну рівня підприємницької активності на основі кореляційно-регресійної моделі.

Напрямом подальших досліджень є розробка заходів з підвищення підприємницької активності в умовах цифрової економіки для покращення рівня інноваційного розвитку країни.

1. Державна служба статистики України: статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Ларин А. В., Тарунина Е. Н. (2015). Предпринимательская активность и уровень экономического развития: форма зависимости. Прикладная экнометрика. 37. С. 3-26.

3. Орлова Э.О., Ахмадбекова Н.М. (2017). Предпринимательская активность и воздействие на неосостороны государства (на материалах Республики Таджикистан). Российское предпринимательство. Том 18. № 22. С. 3507-3526.

4. Acs Z. J., Audretsch D. B., Braunerhjelm P., Carlsson B. (2012). Growth and entrepreneurship. Small Business Economics. 39 (2). 289-300.

5. Acs Z. J., Amoros J. E. (2008). Entrepreneurship and competitiveness dynamics in Latin America. Small Business Economics. 31 (3). 305-322.

6. Amoros J. E., Cristi O. (2008). Longitudinal analysis of entrepreneurship and competitiveness dynamics in Latin America. International Entrepreneurship and Management Journal. 4 (4). 381-399.

7. Bosma N. et al. (2020). Global Entrepreneurship Monitor. 2019/2020 Global Report. URL: <https://www.gemconsortium.org/report>

8. Klapper L. F., Love I. (2011). Entrepreneurship and development: The role of information asymmetries. The World Bank Economic Review. 25 (3). 448-455.

9. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). Small and Medium Enterprise Outlook. 2019. OECD (2019), OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2019, OECD Publishing, Paris. URL: <https://www.oecd.org/industry/smes/SME-Outlook-Highlights-FINAL.pdf>

10. Verheul I., Wennekers S., Audretsch D., Thurik A. R. (2002). An eclectic theory of entrepreneurship: Policies, institutions and culture. In: Entrepreneurship: Determinants and Policy in a European-US Comparison, 2002, Boston/Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. 11-81.

11. Wennekers S., van Stel A., Carree M., Thurik R. (2010). The relationship between entrepreneurship and economic development: Is it U-shaped? Foundations and Trends in Entrepreneurship. 6 (3). 167-237.

1. Derzhavna sluzhba statistiki Ukraini: statistichna informatsiya. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Larin A. V., TaruninaYe. N. (2015). Predprinimatel'skaya aktivnost' i uroven' ekonomicheskogo-razvitiya: formazavisimosti. Prikladnayaeknometrika. 37. P. 3-26.

3. Orlova E.O., Akhmadbekova N.M. (2017). Predprinimatel'skaya aktivnost' i vozdeystviyananiye so storony gosudarstva (namaterialakh Respubliki Tadzhikistan). Rossiyskoye predprinimatel'stvo. Vol. 18. 22. P. 3507-3526.
4. Acs Z. J., Audretsch D. B., Braunerhjelm P., Carlsson B. (2012). Growth and entrepreneurship. Small Business Economics. 39 (2). 289-300.
5. Acs Z. J., Amoros J. E. (2008). Entrepreneurship and competitiveness dynamics in Latin America. Small Business Economics. 31 (3). 305-322.
6. Amoros J. E., Cristi O. (2008). Longitudinal analysis of entrepreneurship and competitiveness dynamics in Latin America. International Entrepreneurship and Management Journal. 4 (4). 381-399.
7. Bosma N. et al. (2020). Global Entrepreneurship Monitor. 2019/2020 Global Report. URL: <https://www.gemconsortium.org/report>
8. Klapper L. F., Love I. (2011). Entrepreneurship and development: The role of information asymmetries. The World Bank Economic Review. 25 (3). 448-455.
9. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). Small and Medium Enterprise Outlook. 2019. OECD (2019), OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2019, OECD Publishing, Paris. URL: <https://www.oecd.org/industry/smes/SME-Outlook-Highlights-FINAL.pdf>
10. Verheul I., Wennekers S., Audretsch D., Thurik A. R. (2002). An eclectic theory of entrepreneurship: Policies, institutions and culture. In: Entrepreneurship: Determinants and Policy in a European-US Comparison, 2002, Boston/Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. 11-81.
11. Wennekers S., van Stel A., Carree M., Thurik R. (2010). The relationship between entrepreneurship and economic development: Is it U-shaped? Foundations and Trends in Entrepreneurship. 6 (3). 167-237.